

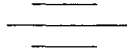
A szerző vizsgálta elsőként:

- az önszabályozó tanulás kialakítására irányuló tanári tevékenységet;
- a tanárok gyermekismeretét a tanulási motivációhoz kapcsolódóan;
- a tanulók tanulási motívumaival kapcsolatos saját „hangját”;
- a tanárok gyermekismerete kapcsán elemezte a tanulási teljesítmény mögöttes okainak tanári megítélését kudarc és siker esetén;
- a tanulók önszabályozási szintjét önértékelésük tükrében;
- a tanulói önértékelés alakulását a tanárok, osztálytársak, szülők visszajelzései hatására.

A vizsgálatnak része a tanár szakos egyetemisták önszabályozó tanulása, valamint egy természetes pedagógiai szituációban végzett megfigyeléssel egy egyetemi hallgató esemény-aktivitásának rögzítése.

A vizsgálat önmagában hatalmas vállalkozás, 10 év elméleti és gyakorlati tevékenységének az eredménye. A vizsgálat lépései, témái, eszköztára, kiértékelése egyedülálló; maguk a vizsgálat tárgykörei, leírásuk jelentősen gazdagítják a pedagógiai kultúrát.

Az értékelés új kutatási eredményei elősegítik a pedagógiai elmélet és gyakorlat megújulását. Az értékelés tartalma, eredményei hiánypótlóak mind a felső-, mind pedig a közoktatásban.

DR. GRÓZ ANDREA

Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar

Neveléstudományi Intézet, Pedagógia Intézeti Tanszék

Győr

**Bass László (szerk.): Amit tudunk és amit nem...
... az értelmi fogyatékos emberek helyzetéről Magyarországon
Kézzenfogva Alapítvány, Budapest, 2008. 256 oldal**

A könyv szakmai lektora, Lányiné dr. Engelmayer Ágnes „Bevezető”-jében a munka fontosságáról, hiánypótló voltáról ekképpen fogalmaz: „*Nem készült még mind ez ideig Magyarországon olyan átfogó tudományos igényű felmérő munka, amely az értelmi fogyatékos gyermekek és felnőttek élethelyzetét sokoldalúan bemutatta volna.*” (7.)

A kutatás a Kézzenfogva Alapítvány kezdeményezésére s közreműködésével valósult meg. Mintegy három évtized vizsgálati mintáit – a szakértői és rehabilitációs bizottságok adatbázisára támaszkodva – veszi számba mindazokat, akik középsúlyos és súlyos értelmi fogyatékoság tekintetében diagnózist kaptak. Magának a kutatásnak a lefolytatása, illetve az eredmények közzététele abban a vonatkozásban is eltér az eredmények szokványos közzétételétől, hogy a 721 gyermek és felnőtt, illetve az őket ellátó család vizsgálata a nem, az életkor, a településszerkezet tekintetében egy olyan részletes kérdőíves vizsgálattal történt, amelynek során szakmai kompetenciával rendelkező kérdezők „*értelmezésében és javításával került a kérdőív megválaszolásra*”.

A munka áttanulmányozásával egy jól körülhatárolt képet kaphatunk az értelmi fogyatékos gyermekek, felnőttek életkörülményeiről a mai Magyarországon. Lányiné dr. Engelmayer Ágnes megjegyezte többek között azt a fontos összefüggést is, noha „*elindultak az életminőséget javító kezdeményezések... a civil szervezetek és a szülők hathatós közreműködésével...*” (8.),

mégis a kutatás során azzal a ténnyel kellett szembesülni, hogy a családok civil szervezetekkel való kapcsolata hiányos, nem kielégítő.

A kötet tanulmányokat nyitó fejezetében Bass László kvantitatív megközelítéssel az értelmi fogyatékosok számát igyekszik meghatározni Magyarországon. A vizsgálathoz az oktatási és a szociális ellátás statisztikáit a bentlakásos szociális intézményekre összpontosítva, míg a szociális ellátás statisztikáit a fogyatékosokhoz kapcsolódó ellátások tükrében igyekszik tetten érni, kimutatni. E szám-meghatározáshoz továbbá adatbázisok – s nem utolsósorban – a 2001. évi népszámlálás adatbázisát is figyelembe veszi. Így számításaik szerint „... ma Magyarországon 50-65 ezer súlyos és középsúlyos értelmi fogyatékos ember él...” (17.)

Vekerdy-Nagy Zsuzsanna az értelmi fogyatékos gyermekek és felnőttek körében az egészségügyi ellátás sajátosságait vizsgálja meg. A kutatás során nyilvánvalóvá vált, hogy „... az értelmi fogyatékosok orvosi meghatározása, az orvosi diagnózis megállapításának egységes protokollja (oki, tüneti, diagnosztikai kritériumok) hiányzik. Ebből adódóan az egészségügyi dokumentáció alkalmatlan egységes besorolás készítésére.” (48.)

A kötet érdekes színfoltját jelenti az a kutatás, mely az értelmi fogyatékos személyek szociológiai jellemzőit tárja fel Bánfalvy Csaba tollából. Konkrétabban: keresi a válaszokat azon kérdésekre, milyen szociális körülmények között élnek a középsúlyos és súlyos értelmi fogyatékos emberek, ugyanakkor igyekszik tetten érni azt is, hogy milyen mértékben képesek integrálódni az őket körülvevő környezetbe, társadalomba. E kutatást olyan eredményekben összegzi a szociológus-kutató, amelyekben „... – közvetlenül az etnikai és a vagyoni dimenziók vizsgálatán keresztül – mutatta meg, hogy a gyógypedagógiai értelmezés szerint középsúlyos értelmi fogyatékosként regisztrált vizsgált populáció a falusi, szegény és iskolázatlan miliőben, számos vonatkozásban teljesíteni tudja a környezete által szokásszerűen az emberekkel szemben támasztott tudás-, készség- és teljesítménykövetelményeket.” (73.)

Dr. Radványi Katalin a fejlesztés, oktatás és iskolai karrier összefüggéseit veti górcső alá. Kutatásának eredményeképpen többek között azzal a ténnyel kellett szembesülnie, hogy jóllehet a gyógypedagógiai fejlesztés az utóbbi évtizedekben egyre nagyobb arányú, s az egyéb terápiás eljárások igénybevétele is egyre növekedett, mégsem részesült ellátásban a gyermekek több mint 13 %-a. A korai diagnosztizálás terén a súlyos fokban fogyatékosok még „előnyösebb” helyzetben vannak, de nem ritka eset, hogy csak 9. életévük betöltését követően kerülnek diagnosztizálásra. A szülők elégedettségének vizsgálatával kapcsolatosan az is nyilvánvalóvá vált: inkább a magasabb jövedelműekre jellemző, hogy nem értenek egyet a gyermekük képességeivel, sajátosságaival kapcsolatosan felállított diagnózissal. A vizsgálat egyik – nem kizárólagosan – fontos hozadéka annak szorgalmazása, hogy szükségesnek látszik a bölcsődei és óvodai ellátás speciális (integrált és szegregált) formáit bővíteni, ugyanakkor több speciális szakiskolára is szükség lenne. S természetesen mindezekhez tartozó szorosan vett üzenet az is, hogy „Az iskolai nevelés-oktatás gyakorlatába a szülők bevonása nagyobb arányú lehetne, ezzel a szakemberek nagyobb támogatást kaphatnának a gyermek fejlesztéséhez.” (99.)

Horváth Péter–Keszi Roland–Könczei György szerzői hármast az intellektuális fogyatékosokkal élő emberek helyzetét vizsgálja a munka világában. A kutatás során bebizonyosodott többek között az, hogy a magyarországi munkaerőpiacon való lehetőségeik erősen korlátozottak kommunikációs akadályozottságuk, alacsonyabb iskolázottságuk, illetve önértékelvényesítő képességük miatt. Ugyanakkor kutatásaik során az is egyértelművé vált, hogy a magyarországi vállalati szférában is ez a csoport tekinthető a leginkább hátrányos helyzetű rétegnek. Vizsgálataik arra is rámutattak, hogy az intellektuális fogyatékosokkal élő embereknek csupán „5,9%-a bír valamiféle szakképzéssel, vagy jelenleg vesz részt képzésben. Összességében tehát az intellektuális fogyatékosokkal élő embereket a szakképzésig szinte

teljes hiánya jellemzi. (94,1%)” (116.) Munkavégzésük legnagyobb részét a szociális foglalkoztatókra, illetve a különböző bentlakásos intézmények területére korlátozódik.

Bass László és Végh Zsuzsa munkájukban az értelmi fogyatékos emberek családjainak kapcsolatrendszerét tárják fel. Vizsgálatuk többek között kiterjed a következőkre: a családi vagy az intézeti nevelés gyakoribb-e a fogyatékos emberek családjainak körében; miképpen változott a család szerkezete a sérült gyermek születését követően; befolyásolta-e a további gyermekvállalási kedvet a sérült gyermek születése; végül – de nem utolsósorban – a családi kapcsolatainak alakulását tették elemzéseik tárgyává.

Verdes Tamás nagyívű tanulmányában „Jogok a jóléti présben – a cselekvőképtelenség és értelmi fogyatékoság problematikájához a rendszerváltás utáni Magyarországon” címmel többek között körbejárja a „jogfosztás” pedagógiáját, melyben a cselekvőképesség fogalmával és problematikájával foglalkozik, majd megvizsgálja a gondoskodás, terápia és hatalom összefüggéseit, amit a családi életutak „kényszerpályáinak és töréspontjainak” megláttatásával tesz teljessé. A befejező, kutatást összegző tézisek között érdekes, egyszersmind elgondolkodtató sorokkal szembesülhetünk a sérült emberek viselkedési, személyiségbeli komponenseik megértését illetően: „*Az alárendelődés és kiszolgáltatottság mindennapos helyzetekben pedig tájékozódni és élni kell, ehhez pedig el kell sajátítani és rendre működtetni szükséges a válaszadás, a viselkedés és a személyes megnyilvánulások összetett és koherens játékát. A beletörődés és az engedelmeskedés azonban nem az értelmi fogyatékoság immanszens mozzanata, hanem a kirekesztettek eszközkészlete, amelyet a túlélés érdekében újra és újra mozgósítaniuk kell.*” (153.)

Kozma Ágnes az intézetben élő fogyatékos emberek helyzetét tárja fel, elsősorban országos felmérés adatai alapján, de „*röviden áttekintést ad az intézmények jogszabályi háttéréről, valamint összefoglalja korábbi kutatások, statisztikai adatgyűjtések megállapításait is.*” (157.) A felmérés adatai sajnos szomorú képet festenek:

– sok család számára az anya munkavégzése, illetve a közösségi alapú szolgáltatások hiánya miatt az egyetlen, kényszerű megoldást jelenti gyermekének intézetben való elhelyezése;

– az intézetek túlszűfoltak; azon gyermekek és értelmi fogyatékos emberek is intézeti keretekben élnek mindennapjaikat – egyéb alternatíva híján –, akik önellátásra, öngondoskodásra képesek lennének, vagyis nem szorulnának 24 órás felügyeletre;

– az intézeti „külső” kapcsolatok elsősorban a szülőkkel való kapcsolattartásra korlátozódnak;

– „*Az intézeti élet rutinja nem teszi lehetővé személyre szabott ellátás biztosítását, az ellátottak számára a leginkább hétköznapi helyzetekben sem adatik meg a választás lehetősége.*” (175.);

– a fogyatékos emberek a társadalmi részvétel lehetőségével nem élhetnek, mert a szolgáltatásokat többnyire maguk az intézetek helyben szervezik meg.

A kötet XI. fejezetében Bass László azokat a tényeket és eredményeket tárja az olvasó elé „Mi változott 5 év alatt?” című tanulmányában, melyből nyilvánvalóvá válik, hogy az értelmi fogyatékos emberek ügyében, életében, mindennapjaiban milyen változások ragadhatóak meg. Kutatásában olyan vonatkozásokat vizsgált meg többek között, mint a 2003-as és 2007-es minta szocio-demográfiai jellemzői, a szülők foglalkoztatottságának változásai, a „szegénység”, a támogatások, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés, az egészségügyi ellátás; az integráció kérdésköre stb.

Pordán Ákos a könyv záró tanulmányában az összegzésen túl igyekszik megláttatni azokat a végkövetkeztetéseket, melyek az egyes kutatások legmeghatározóbb tanulságaiként fogalmazhatóak meg. Így többek között hangsúlyozza a következőket:

– azok a családok, amelyek értelmi vagy halmozottan fogyatékos embereket nevelnek, „nagy tömeg”-ben élnek a társadalom peremén;

– „a legtöbb régióban már elérhető a korai fejlesztés, az óvodai és iskolai szolgáltatások.” (192.)

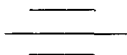
– meghatározó probléma, hogy a munkaerőpiac követelményeire a szakképzés jelenlegi formája nem készít fel;

– az aktív korú értelmi fogyatékos emberek foglalkoztatottsági szintje alacsony;

– ugyanakkor a szociális szolgáltatások terén is hiányok mutatkoznak;

– a következő sorok pedig nagyon szemléletesen önmagukért beszélnek: „Különösen nehéz helyzetben vannak az időskorú értelmi fogyatékos embert nevelő családok. A társadalom peremén élő családok értelmi fogyatékos emberei az ingerszegény környezetben a televízió és az étel nyújtotta szórakozás keretei közé szorúlnak. Sokszor csak a legutolsó pillanatban, amikor már a családok teljesen kimerültek, kerülnek felnőtt gyermekeik az állam által nyújtott személyes gondoskodást biztosító intézményi ellátásba. Ez a váltás óriási trauma az érintetteknek. Hiányoznak azok a felnőttkori szolgáltatások, amelyek a fokozatos leválást segítenék.” (192.)

A kötet egyes fejezeteinek minden kimunkálója bizakodik abban, hogy a közölt, felvázolt adatok, információk, tények, problémák a szemléletváltáson túl a törvényhozókat, a különböző szolgáltatások koordinátorait, a szakembereket, a civil szervezeteket s mindazokat, akik a fogyatékos emberek ügyében felelősséggel gondolkodnak, motiválják, ösztönzik egy olyan együttgondolkodásra, összefogásra, és segítségadásra, mely ezen „peremhelyzetű” emberek élethelyzetének, mindennapjainak jobbá tételére irányul.

R. MOLNÁR EMMA – VASS LÁSZLÓ

Stilisztikai ábécé

Különkiadványunk, a szótárszerű Stilisztikai ábécé az általános iskola felső tagozatos tanulói számára készült, ugyanakkor segítségére lehet az ott tanító magyartanárnak is. A betűrendbe szedett szócikkek tartalmazzák az általános iskola tantervében előforduló stilisztikai alapfogalmak egyszerű meghatározását, továbbá egy-egy szemléltető bizonyító példát. Mind a definiált fogalmak, mind a példák a felső tagozat irodalmi törzsanyagából – olykor kiegészítő anyagából – valók. Bár ezen az iskolai fokon nincs külön tantárgy, amely a stilisztika elnevezést viselné, de a stílusban szorosan összefonódik az irodalommal, a nyelvtannal, sőt pl. a rajzzal, énekkel, történelemmel is. A meghatározások alapvető ismereteket adnak, a példák segítik a fogalmak kialakítását, de ismétlés, rendszerezés céljából is ajánlhatjuk e könyvet.

A szemléletes illusztrációkat Bartzánfalvi Ferenc művésztanár készítette.

A kötet még kapható mindaddig, amíg a készlet tart. Az ára 450,- Ft.

A megrendeléseket a következő címre kérjük: Módszertani Közlemények Baráti Társasága 6725 Szeged, Hattyas sor 10. E-mail cím: tedit@jgypk.u-szeged.hu

